

L10

LÆS DANMARKS HISTORIE

Stenalder og Jægerfolket

Bjarne Melander

LÆS MED LYST

www.laesmedlyst.dk

Dette er en tekst fra www.laesmedlyst.dk under projektet; LÆS DANMARKS HISTORIE.

Du lærer at læse ved at læse, ...derfor giver vi mulighed for at læse tekster med mening, i en sværhedsgrad som passer dig, og som kan læses på ca. 20 minutter.

Når du vil træne din læsning, er det vigtigt at træne hver dag. Find et fast tidspunkt på dagen, når du kan finde ro, og lad dig ikke forstyrre af mobilen mens du læser.

Så sæt uret på 20 minutter (*valgfrit* 😊). Læs. Måske får du læst få sider, måske flere sider. Du gør en god indsats ved at læse 20 minutter dagligt.

#alle-skal-gives-mulighed-for-at-tilægne-sig-læsning #LÆS

#læs20minutter #lix10 #L10 #læsdanmarkshistorie

#morfemtræning

Du kan downloade bogen gratis på vores side

Du kan også øve ord i denne bog, såkaldte morfem ord.

Lix ca. 10 Version: BETA 7.5. 2026

LÆS MED LYST

LÆS MED LYST tilbyder læsevejledning og undervisning
www.laesmedlyst.dk

Følg os på Facebook og Instagram

Denne bog handler om stenalderen. Bogen handler også om at træne læsning gennem arbejde med særlige ord; de ord man kalder morfemer.

Morfemer er ord som giver en betydning. Ofte har morfem-ordet "længde", og består af flere ord-dele.

Den del af ordet som giver betydning er *betydnings-morfemet* (kaldet rod-morfemet). Der kan være sat en endelse på ordet, dette bliver til *endelses-morfemet*. Der kan også være bogstav eller ord foran betydnings-morfemet, dette kalder man *begyndelses-morfem* (eller præfix).

Når du lærer at se disse dele, sker der noget vigtigt. Ord bliver lettere at læse. Og lettere at forstå.

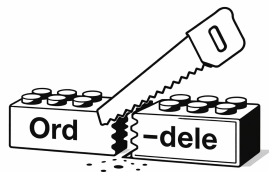
Du behøver ikke kende alle ord på forhånd. Du kan dele dem op. Og finde mening i delene.

Ved at have opmærksomhed på morfemerne i teksten, kan du kan arbejde med ord. Du kan dele dem op. Og samle dem igen.

Når du træner morfemer, træner du din læsning.
Du bliver bedre til at læse nye ord. Huske ord, og ord-dele.
Og du bliver bedre til at læse og forstå tekster.

Hvis du vil have lettere adgang til at træne ordene, har vi en udvidet udgave af bogen. Vi kalder denne MORFEM TRÆNING.

Du kan bestille MORFEM TRÆNING bøgerne på vores hjemmeside.

*Det er lidt som at bygge med klodser.
Jo mere du øver dig, jo bedre bliver du.*

1 Da isen forsvandt

For meget lang tid siden var Danmark dækket af is.
Isen var tyk. Den lå som et kæmpe tæppe over landet.

Det var meget koldt. Der voksede næsten ingen træer.

Så blev klimaet langsomt varmere. Isen begyndte at smelte.

Vandet løb ud i store floder og søer.
Jorden kom frem igen. Der kom græs. Der kom buske.

Efter nogle år begyndte der også at vokse træer.

Nu kunne dyr leve her.

Og hvor der er dyr, kan der også leve mennesker.

2 Folk i skoven

De første mennesker kom til landet som jægere.

De fulgte dyrene mod nord. De gik lange veje.

De slog små lejre op i skove og ved vand.

Skovene var tætte. Der voksede eg, elm og lind.

Der levede mange dyr. Der var elge. Der var hjorte.
Der var vildsvin. De største dyr var uroksen.

Der var også bævere og fugle.

Menneskene kendte skoven godt. De vidste, hvor dyrene gik.

De kendte også planterne. Nogle kunne spises. Andre kunne bruges som medicin.

3 Livet ved vandet

Mange jægere boede ved vand. Land var dækket af skov, som var uden veje.

Ved kysten. Ved fjorde. Ved søer.

Her var der mange fisk. De fangede fisk med spyd. Nogle gange brugte de net.

De samlede også muslinger og østers.

De smed skallerne i en bunke på en plads udenfor husene. Efter mange år blev der store bunker.

Man kan stadig finde dem i dag.

De kaldes køkkenmøddinger. De er gamle affaldsbunker.

Når arkæologer graver i dem, kan de se, hvad folk spiste.

4 Grave fra stenalderen

Når et menneske døde, blev det begravet.

Nogle blev lagt i jorden med deres redskaber. Måske troede man, at de døde skulle bruge tingene efter livet.

Senere i stenalderen begyndte folk at bygge store grave. De byggede stendysser og jættestuer.

Store sten blev rejst. Andre sten blev lagt ovenpå.

Det var hårdt arbejde. Mange mennesker måtte hjælpe.

Gravene findes stadig i Danmark. Du ser dem rundt omkring i landskabet.

5 Store bunker af skaller

Ved mange gamle bopladser finder arkæologer store bunker.

Man kalder det en køkkenmødding.

De består af skaller. Her kastede folk deres affald.

Der ligger også knogler fra dyr. Der ligger rester af fisk. Der ligger brændte ting fra ildsteder.

Alt dette fortæller om livet i stenalderen.

Vi kan se, hvad folk spiste. Og hvordan de levede.

6 Da jægeren blev bonde

Efter mange tusinde år skete der noget nyt.

Nogle mennesker begyndte at dyrke jorden. De såede korn.

Man mener, at der kom mennesker til Danmark fra syd.

De holdt dyr, vi kalder det husdyr i dag. De havde køer. De havde får. De havde geder.

De byggede små huse. Det var starten på landbrug.

Folk boede blandt husdyrene.

Nu behøvede de ikke hele tiden at flytte. De kunne blive boende i husene samme sted.

7 Tro på guder

Mennesker i stenalderen troede på kræfter i naturen.

Solen var vigtig. Regnen var vigtig. Dyrene var også vigtige.

Måske troede man, at ånder boede i skoven.

Når nogen døde, blev de begravet med ting. Det kan være tegn på tro.

Måske troede man på et liv efter døden.

Man ville være gode venner med guderne.

8. En ny tid begynder

Stenalderen varede meget længe.

Men på et tidspunkt kom folk til Danmark sydfra. De bragte ting af metal med.

Folk handlede med hinanden.

Først kom kobber. Senere kom bronze.

Nu kunne man lave nye redskaber. Sværd. Økser. Smykker.

Menneskenes liv ændrede sig igen.

Men meget af det, vi kender i dag, begyndte i stenalderen. Her lærte mennesker at leve i Danmark.

Jægerfolket

Novelle (fiktion)

Ældre Stenalder

ca. 13.000 f.Kr. til ca. 4.000 f.Kr.

Bran stod stille i det høje græs.
Han kunne mærke jorden rumle under sine fødder.
Den var tør og varm, men også levende.
Et sted derude gik urokser.

Han løftede hånden.
De andre mænd i flokken standsede bag ham.
Ingen sagde noget.
De kendte tegnet.

Vinden kom fra nord.
Den bar lugten af dyr med sig.
Tung, varm og stærk.

Bran lukkede øjnene et kort øjeblik.
Han så uroksen for sig.
Stor. Sort. Med horn som buer mod himlen.

Det var ikke første gang, han jagede.
Men det var første gang, han ledte jagten.

Han åbnede øjnene igen og så på de andre.
Tor stod nærmest.
Hans greb om spyddet var fast.
Bag ham stod Aslak og Bjørn.

De ventede på ham.

Bran pegede frem.
Langsomt begyndte de at gå.

De fandt sporene ved kanten af en lille skov.
Dybe aftryk i jorden. Friske.

Bran bøjede sig ned.
Han lagde hånden i et af sporene.
Det var stort.
Større end hans egen hånd.

“De er her,” hviskede Tor.

Bran nikkede.

De bevægede sig langsomt frem.
Ingen knækkede grene.
Ingen talte.

Pludselig standsede Bran igen.

Der var en lyd.
Et pust. Et tungt skridt.

De så den.

Uroksen stod i lysningen.
Den var større, end Bran havde husket.
Musklerne bevægede sig under huden.
Hovedet var tungt.
Hornene skar gennem luften.

Den græssede roligt.
Den anede intet.

Bran trak vejret dybt.
Hans hjerte slog hårdt.

Han så på de andre.
De var klar.

Bran løftede hånden.
Så sænkede han den.

Tor kastede først.

Spyddet fløj gennem luften og ramte siden af dyret.
Uroksen brølede.

Den sprang frem.

Bran løb til siden.
Aslak kastede sit spyd.
Det ramte bag skulderen.

Nu var uroksen rasende.

Den vendte sig mod dem.

Bran greb sit spyd hårdere.
Han vidste, at dette øjeblik var vigtigt.

Hvis de tøvede, kunne de dø.

Uroksen løb direkte mod ham.

Bran stod fast.

Så kastede han.

Spyddet ramte dybt i brystet.

Dyret vaklede.
Det tog nogle skridt frem.
Så faldt det tungt til jorden.

Støvet rejste sig omkring det.

De stod stille et øjeblik.
Så begyndte de at trække vejret roligt igen.

Tor smilede.
"Aslak lo lavt.
"Vi klarede det," sagde han.

Bran gik hen til uroksen og lagde hånden på dens side.
Den var stadig varm.

"Den vil mætte mange," sagde han.

De andre nikkede.

Deres flok var stor.
Omkring tredive mennesker.

Mænd, kvinder og børn.

Nogle var gamle. Nogle var helt små.

Alle ventede derhjemme.

De havde ikke haft meget mad i flere dage.
Børnene havde spurgt efter kød.
De ældre havde spist mindre, så de små kunne få.

Bran så på de andre jægere.
De var trætte, men deres øjne lyste.

De vidste, hvad dette betød.

Kød til mange dage. Fedt til ild og varme.
Skind til tøj og tæpper.

Intet ville gå til spilde.

De begyndte at arbejde med det samme.

De skar kødet fri i store stykker.
De lagde det i skind og bandt det sammen.

Det var tungt arbejde.
Men ingen klagede.

De talte om børnene.
Om kvinderne.
Om de gamle, der ventede.

“Min søn vil smile,” sagde Tor.

“Min mor vil kunne spise igen,” sagde Aslak.

Bran sagde ikke noget.
Han tænkte på sin lille datter.

Hun havde lagt sin hånd i hans, da han gik.
Hun havde ikke sagt noget.
Men han havde set det i hendes øjne.

Hun var sulten.

Solen var på vej ned, da de begyndte at gå hjem.

De bar kødet på skuldrene. Langsomt, men sikkert.

Bran gik forrest.

Han så ud over bakkerne. Over vandet i det fjerne.
Over stien, de kendte så godt.

Dette var deres liv.

At styrke læsningen gennem opmærksomhed om morfemer

Når vi arbejder med læsning, er der tre områder, som hænger tæt sammen: afkodning, flydende læsning og forståelse. For mange læsere, især dem der har haft det svært, bliver disse områder ofte trænet hver for sig. Men der findes en tilgang, som samler dem. Det er arbejdet med morfemer.

Morfemer er de mindste betydningsbærende dele i sproget. De består af *rod-morfem*, som er ordets kerne, *endelses-morfem*, som ændrer betydning eller funktion, og *begyndelses-morfem*, som står foran roden og påvirker betydningen. Når en læser bliver opmærksom på disse dele, styrkes både afkodning og forståelse på samme tid.

Det har stor betydning for den flydende læsning.

Flydende læsning handler om at kunne læse sikkert og sammenhængende med forståelse. En læser, der genkender morfemer, kan hurtigere afkode nye ord. I stedet for at læse bogstav for bogstav, genkendes større enheder. Det reducerer den mentale belastning og frigiver opmærksomhed til forståelsen.

Samtidig styrkes ordforståelsen. Når en læser møder et ukendt ord, kan det opdeles i kendte dele. Rod-morfemet giver grundbetydning, mens begyndelses-morfemet og endelses-morfemet nuancerer den. På den måde kan betydningen ofte udledes uden hjælp.

Det er en central læsestrategi.

Forskning peger på, at evnen til at analysere ords opbygning er afgørende for udviklingen af et stærkt ordforråd, især i fagtekster med mange sammensatte ord. Her kan morfem kendskab være forskellen på at læse videre eller gå i stå.

Derfor er morfem træning en målrettet måde at træne læsning på.

Når elever arbejder med morfemer, træner de flere færdigheder samtidig. De genkender mønstre, deler ord op og samler dem igen. Det giver overblik og gør sproget mere gennemsigtigt.

For læseudfordrede læsere er dette særligt vigtigt. Ord kan opleves som lange og uoverskuelige. Morfemer gør dem mindre og mere håndterbare. Det skaber tryk i læsningen.

Samtidig understøttes automatisering. Når morfemer genkendes igen og igen, lagres de som kendte enheder. Afkodningen bliver hurtigere og mere sikker over tid.

Det er kernen i flydende læsning.

En vigtig forudsætning for udvikling er også, at læseren møder tekster, som betyder noget. Tekster skal ikke blot kunne læses, de skal også kunne mærkes. Når indholdet opleves relevant, spændende eller genkendeligt, øges opmærksomheden og vedholdenheden.

Den gode oplevelse giver øget interesse, og gentagelsen er afgørende for udvikling.

Morfem træning virker bedst, når den er koblet til tekster, der engagerer læseren.

For den erfarne læser sker meget af dette uden bevidsthed. Men for den, der er i gang med at udvikle sin læsning, kræver det målrettet træning.

Her er morfem træning et stærkt redskab.

Det kan være enkle øvelser, hvor ord opdeles og samles med fokus på betydning. Det afgørende er gentagelse og tydelighed.

Når læseren oplever, at ordene giver mening, ændres noget grundlæggende. Læsning bliver mere tilgængelig og meningsfuld.

Og det er her, udviklingen for alvor tager fart.

LÆS MED LYST

LÆS DANMARKS HISTORIE

Hvordan blev Danmark til det land, vi kender i dag?

Hvem levede her før os, og hvordan var deres liv?

I denne serie får du Danmarks historie fortalt i korte, spændende tekster, som er lette at læse. Du møder jægere i stenalderen, bønder i bronzealderen, vikinger på havet og mennesker midt i store forandringer.

Når du læser historie, lærer du ikke kun om fortiden. Du lærer også at forstå din egen verden, og dig selv.

Læs 20 minutter, hver dag

www.laesmedlyst.dk